

מתי לא אומרים תחנון

נתיבי עם ס' קלא

1. מוהל שיש לו ברית נמצא בבית-כנסת ובא על שכרו, נסתפק כת"ר שבנהר מצרים האם מוכרחים יחידי ביהכ"ס לא לומר סליחות וי"ג מידות...אומר הנתיבי עם : מנהגנו בירושלים אפילו כשהיו המוהלים רצים לדבר מצווה ולא היו מקבלים שכר, לא היינו חושבים את המוהלים לבעל-ברית כי אם לסנדק ואבי הבן. וכן תמצא שבכל ספרי החיד"א מביא רק סנדק ואבי הבן לברית, ברם בילקוט יוסף ס' כו, מובא, אבי הבן, שנמצא בבית-הכנסת ביום המילה או נמצא שם הסנדק או המוהל, אף על פי שהמילה נעשית בבית, כל הציבור המתפללים עמו בבהכ"ס פטורים מלומר וידוי ונ"א.

לפי מנהג זה, מוהל מבוקש שמזדמן לו ברית כמעט כל יום, הציבור שמתפלל עמו נמנע לומר תחנון כמעט כל ימות השנה. אתמהא!

2. בר-מצווה. כתב הנהר מצרים שלא לומר תחנון כשיש בר-מצווה בבכנ"ס. והרב אלפיא ז"ל כתב היפך מזה. ואומר הנתיבי עם לא פליגי, שאם הנחת תפילין היתה אור לי"ד יום שמחוייב במצוות, שזוכה לרוח כמ"ש בזוהר ה"ק שמחה של מצווה היא כחתן בימי חופתו, משא"כ אם מניח התפילין לפני זה (או אחרי זה, משום שלא מסתדר אותו יום בימי שני או חמישי שאז עולה לתורה), אין טעם לבטל אמירת התחנונים.

וכך מובא גם בילקוט יוסף, "כשמלאו לנער בר מצוה שלש-עשרה שנה ויום אחד דהיינו ביום לידתו, שלא לומר וידוי ונ"א." ולכן על הגבאים לוודא את התאריך המדויק של הבר-מצווה ולא להימנע מלומר תחנונים באופן גורף.

שאלתי את הרב שמחה שטטנר שליט"א, מה מנהג אשכנז בנדון, ענה לי שבר-מצווה לא מונע מהציבור לומר תחנון. אולי משום הסייג שדברנו עליו. בספרו "פנימיות ההלכה", הרב קובע עיקרון חשוב "כל המנהגים השונים בענין זה תלויים בהגדרות שונות של השמחה, עד כמה היא יכולה לבוא במקום נפילת אפים". ועוד כתב על חשיבות הווידוי: "אמירת הווידוי מכפר על העוונות בסוד ונשא השעיר עליו את כל עוונותם אל ארץ גזרה...." ולכן מפאת חשיבותו, יש לחשוב בכובד ראש מתי לא לומר תחנון בציבור, ורק במידה שיש שמחה כללית של ממש של כל הציבור.

